

Oncorhynchus gorbuscha **Puckellax**

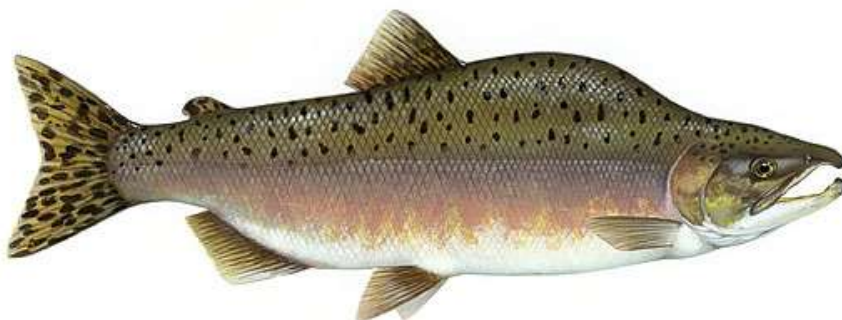

Illustration: Timothy Knepp

Svenskt vardagsnamn	Puckellax
... och på andra språk	Norska: Pukkellaks ; Danska: Pukkellaks ; Engelska: Pink salmon, Humpback salmon; Tyska: Buckellachs.; Franska: Saumon rose.
Vetenskapliga namn	<i>Oncorhynchus gorbuscha</i> (Walbaum, 1792); fam. Salmonidae Synonym(er): <i>Oncorhynchus scouleri</i> (Richardson, 1836) <i>Salmo gorbuscha</i> Walbaum, 1792 <i>Salmo scouleri</i> Richardson, 1836
Organismgrupp(er)	Laxfiskar (familj Salmonidae), laxartade fiskar (ordning Salmoniformes), strålfeniga fiskar (klass Actinopterygii), ryggsdjur (fylum Chordata)
Storlek och utseende	En vuxen lekmogen puckellax är ca 40-55 cm lång men kan bli upp till ca 65-75 cm, med en vikt på ca 5 kg. Arten är den minsta av stillahavslaxarna och har en livscykel som är fixerad till 2 år. Kroppen är avlång och spolförmig. Under lek utvecklar hanarna en distinkt puckel på ryggen och krokformade käkar. Trots namnet är arten inte rosafärgad; namnet kommer av att lekande hanar blir ljus rosaröda på rygg och sidor, med stora oregelbundna mörkbruna fläckar. I blankstadiet (ute i havet) är puckellaxen stålblå till grön på ryggen, silvergrå på sidorna med ett mindre antal svarta fläckar samt vit på undersidan. Under lek blir fisken betydligt mörkare och flammig. I sötvatten blir fiskens färger mindre skimrande och de krokformade käkarna och den karaktäristiska puckeln mer markerade.

Kan förväxlas med	
Geografiskt ursprung	Norra Stilla havet och Norra Ishavet. Arten finns från Mackenziefloden i västra Kanada ner längs Nordamerikas västkust via Alaska, British Columbia, Washington och Oregon till Sacramentofloden i Kalifornien. Också Nordostasien, från den ryska floden Lena vid Tjukterhalvön, Kamchatka och Sakhalin söderut till Japan, är naturligt utbredningsområde för puckellax.
Första observation i svenska vatten	1974, i Ljusnan (Curry-Lindahl, 1985)
Förekomst i svenska havs- och kustområden	1974 fångades en puckellax i Ljusnan i Hälsingland och året därpå en i Nybroån i Skåne. 1976 fångades en puckellax vid Älvkarleby i Uppland och samma år gjordes ett 40-tal fynd av arten längs ostkusten från Alnön i Medelpad till södra Roslagen i Uppland. (Källa: Curry-Lindahl 1985, Fiskejournalen, 1975).
Övrig förekomst utanför ursprungligt utbredningsområde	Puckellax sattes under åren 1956-63 och 1967-75 ut i floder med utlopp i Vita havet och Barents hav och är nu väl etablerad i floder från Ryssland i öster till Norge i väster. Observerade exemplar av puckellax i södra Norge och sydöstra Sverige kan ha varit enstaka exemplar som vandrat från Rigabukten, där arten också planterades ut på 1970-talet. Den har även påträffats i Finska viken. Arten har införts till bl.a. Danmark (1972), Finland (Kuolaområdet, 1970-talet), Lettland (1973), Tyskland (1978), Polen, Sverige, Norge (1960-talet), Irland, Grönland, Island (1960-talet) och Iran. Puckellax har fångats längs kusterna i norra Ryssland, Finland, Norge, Island, Färöarna och Skottland. Arten leker i bl.a. den finska älven Näätämö och även i några norska älvar.
Referenser till observationer i områden nära svenska farvatten	Floder i östra Finnmark (Hesthagen & Sandlund, 2007).
Troligt införselsätt	Vattenbruk och sportfiske (inplantering, utsättning).
Miljö där arten förekommer	Puckellaxen är som andra laxarter anadrom, d.v.s. havslevande men vandrar redan efter 1-2 år i havet åter upp i floder (sötvatten) för att leka. Unga fiskar utvecklas under vanligen drygt ett år eller mer i floderna innan de vandrar ut i havet. Väl ute i havet påträffas puckellaxen på olika djup, från ytvatten ner till högst ca 50 meter. Det är en kallvattenfisk och trivs bäst i en vattentemperatur på ca 5-14 °C (helst omkring 10, inte högre än drygt 25 °C). I sötvattenmiljön (floderna) äter unga laxar främst insekter, medan de i kustnära miljöer äter främst kräftdjur. I öppna havet lever puckellax på större fisk, särskilt tobis, samt kräftdjur och bläckfisk. Vid uppvandringen i floderna inför leken slutar

	puckellaxen att äta. Efter leken dör föräldrarna.
Ekologiska effekter	<p>Förekomst av främmande arter av laxfiskar kan leda till konkurrens mellan arter om föda och utrymme, liksom till att det förs in parasiter och sjukdomar som kan drabba inhemska arter. Mest har dock diskussionen handlat om risken för genetiska effekter som hot mot inhemska arter av laxfiskar. Det sker en omfattande utsättning av laxfiskar och dessutom rymmer odlad fisk och kommer ut i naturmiljön.</p> <p>Genetiska effekter innebär att arvsmassan hos inhemska arter kan förändras genom uppblandning med gener från de nya organismerna. Riskerna när främmande populationer eller gener sprids i naturen kan delas in i utrotning, hybridisering samt förlust av genetisk variation.</p> <p>När närbesläktade arter eller skilda populationer inom en art korsas kan resultatet bli hybridisering. Detta kan inträffa om individer av en främmande art parar sig med individer av en inhemsk art. Avkomman får i mer eller mindre hög utsträckning andra egenskaper än den förälder som kom från den inhemska arten. Det kan i förlängningen leda till att vilda bestånd av arten inte behåller samma förmåga till anpassning till miljön. Fisk som planteras ut har t.ex. sämre anpassningsförmåga till den aktuella miljön än de vilda fiskarna som de blandar sig med.</p> <p>I värsta fall kan spridningen av främmande populationer eller gener leda till att inhemska arter utrotas. Detta kan ske antingen genom att den inhemska arten konkurreras ut och trängs undan eller genom att avkomman (hybriden) av främmande + inhemska arter får genetiska förändringar som gör att den inte kan klara sig. Om hybriden däremot är fertil kan nästa steg bli utbyte av gener med föräldrapopulationen. Främmande genetiskt material kommer då in i inhemska arter och på sikt kan det få till följd att lokala varianter slås ut.</p> <p>Främmande arter av laxfiskar, som planteras in i svenska vatten, kan alltså bilda hybrider med inhemska arter. Hybriderna är ofta sterila och kan då inte föröka sig i naturen. Det gäller t.ex. bröding (en korsning mellan bäckröding och röding), kröding (kanadaröding + röding) och splejk (bäckrödinghane + kanadarödinghona).</p> <p>Att en främmande art eller genetisk variant blandar sig med lokala bestånd kan påverka de svenska stammarna av röding, lax och öring. Inhemska laxfiskstammar har med tiden anpassat sig till förhållandena i sina sjöar och vattendrag och har efter hand blivit genetiskt skilda från alla andra stammar av samma art. En stam som på detta sätt mister sin lokala anpassning kan få sämre förmåga att överleva.</p>

	Utsättning av odlad fisk kan även leda till inavelsdepression. Detta händer då närbesläktade individer parar sig med varandra och det leder till att avkomman blir livsoduglig eller får svårt att överleva.
Andra effekter	-
Övrigt	Tyskland har importrestriktioner för <i>Oncorhynchus gorbuscha</i> . Det finns amerikanska uppgifter om att silverlax (<i>Oncorhynchus kisutch</i>) och hundlax (<i>Oncorhynchus keta</i>) vid några tillfällen har lyckats producerat fertil avkomma.
<p>Läs mer</p> <ul style="list-style-type: none"> • Curry-Lindahl K. 1985. Våra fiskar. Havs- och sötvattensfiskar i Norden och övriga Europa. Norstedt förlag. Stockholm. • Fishbase. <i>Oncorhynchus gorbuscha</i> (Walbaum, 1792). Pink salmon. (besökt 31 januari 2013). http://www.fishbase.org/summary/Oncorhynchus-gorbuscha.html • Fiskbasen. Puckellax. (besökt 31 januari 2013). http://www.fiskbasen.se/puckellax.html <p>Mer om bilden</p> <ul style="list-style-type: none"> • © Illustration: Timothy Knepp. Publicerad av U. S. Fish & Wildlife Services, Digital Library System http://images.fws.gov/ 	
<p>Referenser till artbeskrivning</p> <ul style="list-style-type: none"> • Page L.M. & Laird C.A. 1993. The identification of nonnative fishes inhabiting Illinois waters. Illinois Natural History Survey. Center for biodiversity. Technical Report 1993(4). 39 sidor. • FAO, Fisheries and Aquaculture Department. Species fact sheets. <i>Oncorhynchus gorbuscha</i>. http://www.fao.org/fishery/species/2116/en <p>Referenser till fyndplatser</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fiskejournalen. 1975. Puckellax på spö i Nybroån. Årgång 2(11-12):12-13. • Hesthagen T. & Sandlund O.T. 2007. Non-native freshwater fishes in Norway: history, consequences and perspectives. Journal of Fish Biology 71(Suppl. D): 173-183. 	

Referenser till ekologiska och andra effekter

- Detta faktablad om *Oncorhynchus gorbuscha* skapades den 30 november 2006
- Första uppdatering: 15 januari 2007. Senaste revidering 31 januari 2013 av Sture Nellbring.